

сподь і велів мені дословнісенько вчинити все те, про що розкажу тобі!“

— „Так, Господи!“ — і серце о. Макарія забилося. А всеж таки він спав і навіть не чув, як св. книга з лоском зісунулась йому з колін.

— „Ти скажеш Онуфрієві: за три дні піду я звідсіля у бір по той бік ріки.“

— „Господи, щож би воно мало значити“ „

А часомір втих. Завмер. Остання пісчина спочила безшумно на його дні.

— „Ти скажеш дальше: Піду в бір, щоби там на приказ Господа розмалювати Спаса!“

— „Господи, Господи!“

— „Чую, Макаріє!“

— „Ти знаєш, я ніколи ще в житті своєму навіть квачика не держав у руці! Якжеж — я зможу ікону...“

— „Макаріє!“

Чернець спав. А дві мутні краплини сльоз сплили йому по воліськи морщинами лица.

— „Підеш?“

— „Піду, Господи!“

Оливяна лямпада потухла.

Чернець проснувся. А блідий просвітанок весни через віконце келії о. Макарієві: „Добрий день!“ Монах піднісся, підступив до вікна і чув, як щось важке лежало на дні його серця!

А пташня за віконечком — як на ярмарку.

Стояв і дивився на сонце, що з-поза бору снопами світла кинуло йому в лице. Аж заслонився долонею.

— „В заповідех Твоїх поглумлюся*) і уразумію пути Твоя!..“
Три дні проминуло!

І всі в монастирі це помітили, що з о. Макарієм діялось щось незвичайне. Скільки разів вони за той час сходились у церкві — то місце, призначене для о. Макарія стояло пустою, а він сам натомість лежав хрестом у самому притворі, припавши ниць до порепаного, зчорнілого порога.

Скількиж то разів за той час о. Онишфор-дзвонар, не товк у грубезне било то на полушню, то знова на утреню, то опята на обідню — а о. Макарій в одно — у притворі. В покуті та пості.

*) Буду розважати.

А третого дня, — коли всі ченці мовчки стали за трапезою і О. Онуфрій, ігумен монастиря, поблагословивши хліб, роздав між братію, тоді дізнались про причину чування свого брата — о. Макарія.

— „Браття! — сказав о. Онуфрій — сподобилось Господеві випробувати одного зі своїх слуг, а нашого брата!“

Ченці схрестили на грудях руки і тихо надслухували.

— „Отож у сні дістав Макарій приказ розмалювати ікону Спаса!“

Ченці схилили голови і ніхто з них не важивсь здивуватись, хоч усі вони знали, що Макарій не маляр.

— „Нині з полудня він піде відсіля на пустелю!“

— „Да благословив його Господь — сказали монахи і поволи перехрестились.

„Піде у бір, забравши усе знадібне до роботи тай там у самоті довершить свого завдання. Поможіть йому своїми молитвами, любі браття!...

А з полудня о. Макарій поволи проходив монастирським подвір'ям, а за ним ступала стара коняка, навючена малярською снастю та їдою. Везла просфору, просушену рибу, зжовклий сир і дрібку соли. Ішов Макарій і що раз когось із ченців пращав братнім поклоном. А за фіртою його наздигнав іще о. Іраклій, тримаючи в руках кухоль, накритий свіжим лопухом.

— Отче Макаріє! Стійте, отче Макаріє! о. Макарій спинив коня.

— „Що, любий брате?“

— Возьміть це, отсе! Коли вже дуже втомитесь та не почуєте сил у собі, тоді на правду дрібка отсего медцю покріпите вас!

— „Якто, брате Іракліє? Я мав би забирати тобі твій лік? Тобі це добре їсти на твої кволі груди!“

— „А-а! Брате Макаріє! Вір мені, я зовсім здоров уже, а тобі там на пустелі... Прошу тебе, возьми!“

І о. Іраклій так добряче посміхнувся, що о. Макарій не мав уже совісти відмовити.

Поцілувалися в рамена та розійшлися.

На брамі стояв о. Герасим, придверник монастиря. Придержував лівцею незугарно ковані ключі, а другу руку приложив до чола і під запад сонця потусклим зором старця поволи, потикаючись стежив за відходячим братом.

— „Не побачу я тебе вже більше!“ шепнув тихо, перехрестив путника і поволи, постогнуючи зачиняв ковані ворота.

II.

Чорний бір на прострїл відкрив перед о. Макарієм свої хори. Небо лазурним шовком зависло над ним. Вибрав затишну галяву розючив коняку.

І так остав сам на це одно, щоби, з роду небувши мистцем, розмалювати Божу ікону.

Часами, дуже рідко хіба і то тоді, як дуже втомився за весь день, приходило на нього щось — як тїнь сумніву.

Але зараз гнав її від себе. Турбуватися? Ну, чого?

Га — га! Бо чи не повернулось та не застигло, мов ледяне — море і чи не розступилось у два закамянілі вали, коли Мойсей підніс ціпок? І чи Мойсей це вчинив? Ах!..

Великий Бог його руками!

От. Макарій підспівував і всоте вигладжував дощечку з просохлої і як залізо, стверділої липи. Щойно тоді відкладав роботу, як птахи ховались в листівю, німіли та засипляли, бо ніч виповзала поволи з під косматих ялиць.

Брав надщерблений дорогою глиняний збанок та ішов до джерельця.

То найперше пили з нього воду птахи. Потім дрібна звірня, що то по сто разів мусить кругом розглянутись, заки зважиться раз муснутись плеса.

По них ступали нетерпеливі цапки. — Вони жукотіли, тупцяли непотрібно передною лапою, каламутили воду, а врешті, ставши на горбку, задирали високо в гору лаби надслухуючи, а за цей час самички поїли свою дітлашню.

А вже на кінці — ті пажерливі, люті. Ті зі сильними шелепами, вистаючими клами, розчепіреними лапами і грудьми — як з обвіддя сталевого!

І щойно по них усіх приходив він — о. Макарій зі своїм глиняним збаночком.

Такий лад застав, прийшовши в бір і недумав цього переіначувати.

А на „добраніч“ підспівував дещо із вечірні, трохи проказував із памяти і коли починались музики цвіркунів у лепехатій ліщині — о. Макарій засипляв.

Тоді ніч — темна, сперта задухами ліса ставала йому в головах.

Стояла закутана в холод і дивувалась то знову перекликувалася тисячами лісових шепотів, але ніколи найменшої пакости не важилась ченцеви заподіяти.

От — так минали ночі!

А дні„?

Поволи. Поволіще — за повзіння гусениці покривалася кра-
сками липова дощечка. З початку були на ній лиш незугарні
черточки, вугіллям накреслені тремтючою рукою.

А було першого для розмальовування ікони — з о. Мака-
рієм так, що коли начертав лице Спасителя — то зараз відско-
чив, як коли би хтось цъвяхнув його бичиском по чолі!

Кинув дощину і втік.

Втік аж на кручу, під якою котились води широкої ріки.
Трусивсь на всьому тілі і страх цъкованої звірини блестів на
зіницях.

Хотів бігти — ген до тої ріки і по ній — далеко, лиш що-
би із бору дістатись між людей!

Вдививсь на річне плесо, а по йому згори човни.

Великі судна. Одно за другим.

У такт ударяли веслами по воді і грімко співали.

Українські гребці — в торговельній фльотилі!

О. Макарій жадно почав ловити звуки.

А гребці зі суден співали:

Вони співали про це, як-то цілі дні та цілі ночі вони
пливуть уже — в чужинні краї, про які стільки чуд
наслуhalись.

Їдуть в країни золота. Ніжних оксамитів. Навіть квіття
гарніше онтам на полудні. Навіть птахи інакші.

Гей!

Може правда це все!

Але — чи може бути деінде краще місто над їхне —
зі золотистими банями церков та золотими воротами?

Гей — о гей!..

Поволи посувались рікою човна, навантажені кладом у
щерт.

Погойдуючись неслись на полудне. В незнані країни...

О. Макарій жадібно розглядав кожніське судно.

А пісня на суднах — так з флетами хвиль мішалась.

— „Ну, Макаріє — тепер повертай!“ —

Вертай до свого заняття, так, як ці там у долі. Чи вони вті-
кають, лякаючись долі?

А зброя із човнів так, як у зеркалі — полискувала в воді.

Князівська сторожа в шоломах. Для безпеки фльотилі.

— „Як охоче, бадьоро плывуть онті. Ех, Макаріє!

А з човнів — як музика — удар весел, так рівно, різко:
— „Вертай!“

А за ченцем бір:

„Вертай!“

А над ним небо:

„Вертай!“

Завернув. Вернув на лісову поляну до своєї ікони і вже більше не тривожилось його серце.

Птахи співали. Бір шумів. Небо сміялось.

О. Макарій спокійно розмальовував ікону.

III.

Того дня, у якому, о. Макарій остаточно викінчив свою ікону — почалося велике чудо.

Радше не так. Чудо почалося вже з тої ночі, коли Макарій в своїй келії читав св. книгу та над нею заснув і почув голос у серці..

Чудо вже тоді було, коли Макарій — з роду не мистець розмалював таку ікону. Але безперечно — найдивніше сталося щойно тоді, коли він в останнє відложив квачик та повісив ікону на сучку ялиці.

Це чудо почалося від того, коли Іван, Дамян, Ілля та Кирило — грізні розбишаки всеї округи сиділи ноччю при підсліпкуватому багатті, а їхні порозкидані на траві тілища гуляли опирними тінями по листівю дерев. Уся околиця лякалась — їх чотирох горлорізів. Ратаї, скоро вечір, замикались в своїх хижках. Засували цупко дерев'яні засуви дверей — тай тоді ще по ночі надслухували. Може... Купці далеко іще до заходу сонця пристановляли свої валки у селищах, не зважаючи під ніч запускатися у бір, щоби проїхавши ним, над ранком стати у своєму місті. Навіть безштанні вівчарі, а й ті зганяли в гурт свої руні овечки та спустивши псів, цілу ніч палили ватри.

А все те зі страху! Страху перед горлорізами!..

Була ніч. Бір спав, а при багатті сиділи вони — усі чотири, поки врешті не зіжарилося мясо в попелі. Кинулись на свої частки й їли — як виголоднілі собаки, не обзиваючись ні словом до себе. І коли врешті-решт ситість розмягчила полиск їх зіниць, тоді Іван — цей найстарший між ними:

— „А от, нині я братці — звіринку вислідив!“

Три парі очей повернулося з цікавістю в його сторону.

— „Ченчик! Друзяки!“

— „Фі-і!“ — І Дамян підсунувся ближче до ватажка.

— „Егеж, за бобровою греблею, на галяві коло кручі я на-трапив на нього“.

Іван вигідніше розсівся, а три інші кільцем кругом його.

— „Ну?“

— Та що ну? Гроші у його, чорт побери! Золото!

Кирило бовхнув зішлого Іллю по плечі:

— „Чув? Розживемся, значить!“

— „Гі—і“ Ілля вискалив рідкі зуби! Жовті! Вовчі!

— „В горщечку заховав клятий монашище, от що!“

— „Ех! дотепно умудрився!“

— Егеш! Ото, я братіки, стою за ялицею, дивлюся на чен-чика, а цей на галяві з горщечком в руках. Кий біс, міркую! А він зазирає у горщок та смієсь! Смієсь та й ще щось під носом до себе!

— „О-то!“

— „Ах міркую, вже ти, кудлата борода, з чогобудь не радів-би, щось там цінного мусить бути! А він розуміє, що розже-несь рукою у горщок тай спиниться! Ге-ге!“

— „Кумедія“ — І три статі порушились нетерпляче — „ну і що далше?“

— „Та що тут довго новернякати! Став я на вшпиньки, ду-маю, загляну може! Детам, накрив горщок лопухом і в дуплину запрятав.“

— „Запрятав, розуміє, а сам скинув рясу, довге бичисько в руки, і давай себе лубцювати.“

— „А щоб ти тріс!“

— „Ну, що, браття? —

Повідвертали голови, важкі думи думаючи.

— „Хіба підемо?“

— „Ех, щоб не піти!„

— „От, тобі: Ченчик! Святець!“

І сміх, як іржава пила по сучку. Злобний! Недобрий!..

Коли сонце почало пестити верхівя бору, тоді Йван, Дамян, Ілля та Кирило вбили о. Макарія!

Потім усі кинулися за Йваном — до дуплавого дерева, шу-кати за спрятаним золотом. Найшли горнець відкинули лопух!

— Що-о? Мід?

Іванови кровю набігли очі! Важка найчорніша лайка здусила йому гортанку. Не тямлячись з люті, підніс високо горщок і швир-гонув ним у пень ялиці.

Глянув туди і... сталося це неждане!

Побачив Бога!

Отсе із завішеної на сучку ікони гляділо на нього лице
Спаса!

Але то було таке лице, якого ніколи на цілому своєму довгому житті Йван не бачив. Лице — якесь інше, якесь нове.

Йван не міг відірвати свого зору від образу. Занімів, за-
деревів. А слідом за ним трох інших горлорізів витріщилось
й собі!

А лице Спаса в одно дивилось на тих чотирох.

Хотіли втікати — не могли! Щось прикувало їх до місця
і не пускало.

А Спас споглядав!

Не грозив їм! Ні! Не кричав із пересердя, негодування. Ні!
Щось — як лагідність була в Його очах, але біль в кутках Його
уст — був великим.

Але розбишаки не бачили цього болю, вони виділи лиш ті
очі! Очі доброго Бога!

І це їх зломало!

Ніколи у своєму житті вони не стрічали доброти і тепер
та доброта обезвладнила їх. Попросто зігнула їхні карчила, роз-
шматувала їх запеклі серця і вони залишились.

Не видержали повені Божої доброти.

Як стоптаний осет при дорозі — так приниживсь Іван. Він
упав на коліна і щось як лід на весну, тріснуло йому в грудях.

А усі три інші стояли за ним теж принижені, упокорені,
знівечені серцем і хоч не мали сил дальше дивитись на ікону,
бо пекла їхні очі вогнем, то відчували, як Христос без упину
глядів на них.

Ох! Як той зір пік їх дужче за розпечену на біло крицю!
І дивне було! Був добрим, м'яким — а пік!

І чотиром розбишакам почали поволи спливати по змор-
щених, обвітрілих лицах — сльози, хоч не помічали цього.

А Спасів зір всверлювався аж у мозгівниці.

І почали вони від цього думати так — як ніколи іще перед
тим.

Потім цей зір досягнув до самого серця і тоді біль почав
термосити ними.

А Христос в одно глядів на них.

І почули вони всі, що є людьми. Недобрими, злими людьми.

А прецінь це все не довго трівало. Хвилину.

А всеж за той час погляду Христа всю свою злобу відчули.

І тоді прийшов на них жах за все пройдене ними та вчинене і вони всі рівно, гуртом, дружно шептали:

— „Прости нам, Боже!“

А Христос посміхнувся:

— „Діти!“

І побачили солодкий біль в кутиках уст Христа — як у цього батька, якому врешті по довгих митарствах вернув домів блудний син.

А з-під ікони стікав бурштиновими капелинами солодкий мід.

Та не дізнавсь о. Макарій, яке чудо доконав Бог його руками.

IV.

Про велике чудо в борі — ніхто з людей не дізнався. А врешті, чи цього треба було? Чи не йдуть в забуття о много величавіші дії в житті? Тому не диво, що життя перевалювалось своїми бурнами — одних викидало на верх, інших на дні по-гребувало.

Звичайність!

Одні з людей втішались, другі побивались.

Це теж звичайність!

Князі з панцирною раттю ходили в безкраї степи. За ними сунула галич.

От звичайність!

Ратаї як ті суслики порпались в одно в землі, вижидаючи дощу із неба, то проклинаючи його надмір.

Також звичайність!

Дівчата вечорами в їдку осінь прями білу вовну, а ночами багато мрій солодких в своїх серцях тайком голубили.

Чи не звичайність?

А журавлі при криницях тягали воду — рипуче — руками поколінь усе нових, усе однакових. Літами!...

І от у таку собі днину, як інші перед нею і по ній, у місті відчинили ковані двері затухлих склепів і при миготячому світлі лучивя почали виносити медвежі, рисі, лисячі, горностаєві шуби. Потім викочувати стали пукаті, дубові бочки із ситю — золотим медом. Переносили брили воску. Тай іще пахучу смолу у лубю. А до цього вовну білу й чорну, але побільше таки білу.

Навантажили тим усім добром човна. Відправили над ними молебні — як слід перед далекою дорогою, та відбили від бе-

регів. А на передному, найкращому човні — купець Михайлик. На килимах, східних, квітучих. Достатно. В ковшах пахуче вино, — печені кури.

Ніби далекий шлях — пригодиться!

І коли на баштах мурів чуйна варта прокличала ранню зорю, коли з ріки піднялись мряки — а на вежі собору гевкнув дзвін — на утренню — тоді відбили!

— „Відбивай! — гукнув отаман Герасим!

А з човнів — усіх: дружно, усі враз піднесли весла, погладили ними хвилі, сонні, завмерлі і: „Раз-два! Іще раз! Міцно!“

Човна сколихнулись,—розлінивлені, важкі вантажом. Повертілись, впоролись крученими шляхами у водні нурти і заспокоїлись.

Поїхали — тихо — як стадо гусей на ранне жировисько.

І лиш з полудня, коли сонце так з гори припекло і втома зложила гребцям руки на коліна, а очі потускли, — бо сон почав ломити запеклі вітрами карчила, — тоді човно купця Михайлика стало!

Зівнув перевернувся горілиць і зашляквав сонлило:

— Що там осталось, ге-е?

Гребці вхопили гребки і дружно загребли! Раз — і іще раз! Та човно не рушилось. Мов двома якорами до дна прикріплене стояло, не колибнувшись навіть.

Переглянулись!

Уроки, чи кий біс?

З водою і не пливе?

Ну і чудасія!

Гей там! Повертай на право! Наше зачепилось, чи яка мара!

Але й друге не рушилось! І третє теж!

Десять суден стало непорушно на воді — зовсім так, як стояли вони безрадно на піску під містом, коли смолили їхні дна. А прецінь — під ними глибинь, аж чорна! Вода пливе, бурчить, а човна стоять — як у химерній казці недотепній!

Купець Михайлик забобонно перехрестився:

— „Це, братця, якийсь знак нам!“

— „Не інакше, господине, — як знак для нас!“ — мудрував й собі батько Герасим.

— „Ану-ко, ти там, з краю — юріє, чи котрий, вилазь на беріг, та розглянься!“

А берагами — ген — ген аждо обрію ліси — великі, темні, чорні! Відвічні бори стоять німуючи!

Вилізли гребці на сушу. Розлянули човна, залізли в воду,
— ніщо!

Ніщо не спинює, що за заковика?

Почали мізгувати, радитись, сюди — туди думати. Виходить
— в борі щось там є такого, що спинило! Не інакше.

Всупили в бір — ніщо такого замітного. А от і круча.

„Ану вилазь котрий там, може там в горі що того..“

Поліз один. І нараз:

— „Батьку, а гов, батьку Герасиме“ — гукнув...

Всі іннулись туди. Виліз батько Герасим, за ним, сопучи,
купець Михайлик. Дивляться — полянка. А на її краю — стоять
гребці та живо розмовляють про щось там. Прийшли ближче,
розступились — чотири кістяки якихось людей під ряд лежить
під товстелезною ялицею — аж сивою зі старощів.

— „Во імя Отца й Сина і Святого Духа!“

— „Це що таке?“

Лежать костюмахи людей — в порядку, не розкинені так, як
зітліло тіло — а над ними на сучку смереки ікона Спаса!

— „І що воно значити мало би, — не вмудрюсь ніяк“ —
шепнув батько Герасим.

— „Чи не пустинники якісь? Як думаєш Герасиме?“ —
сказав купець Михайлик!

— „Не інакше, пане! Божі люди!“

— „Гм! Гм!“

— „Виходить — усі одного дня скінчили!“

— „Егеж!“

— „Значить! Похоронити треба буде їх?“

Так — як лежали тліни — не рухаючи їх з місця, притру-
сили землею, наносили каміння, висипали могилку, а тоді — ті
із долу, що при човнах — гукають що сили:

— „А гей там! Мерщій вертайте! Ніяк не спинимо човнів!
Скоріше!“

— „Га-а! От тобі чудасія!“

Гребці побігли, остав іще купець Михайлик та батько Ге-
расим. Хотіли й вони вже відходити, коли купець нагадав собі
за ікону. Простягнув руку, щоби її досягнути і скоро лиш її
діткнув, а з неї лиш порохно посипалось на нього!

— „Диви, Герасиме, зовсім зітліла!“

— А шкода! Гарна була, пане!“

— Егеж, нічого собі! Жалко, що знівечилась!..“

Плили вже здовж стіни бору, а купець іще:

— „Ну, знаєш, Герасиме, то якісь святці були, не інакше!“
 — „А вжеж, пане, не встругнула б нам ріка таку чудасію!“
 — „Дивні діла Твої — Господи!“ — І купець Михайлик іще раз перехрестивсь. Затих — а на човнах лиш гребці веслами — зрідка, сама вода несла.

Плили — а над ними — самі думи — всякі, ріжні!
 А все про ту чудасію над кручею.
 У борі!

К. К-нир.

Страчені.

Ми ішли — самий цвіт. Повні сил і надій!
 Ми прийшли — самий сум і зідхання...
 Хтось нам вирвав з життя всі літа молоді,
 Ясний усміх з очей, з серця радість і чари кохання.

Поміж скелями Альп, по безкеттях Карпат,
 В болотах і в багнищах смердючих,
 В зливі куль і гранат, під громами гармат
 Відцвилó нам життя серед болю і мук нестерпучих.

Ми сліпі. Ми глухі. Сніг на голови впав.
 Зрили зморшки обличчя і чола.
 Хто любив нас, — забув. Хто післав нас, — пропав.
 І байдужий до нас цілий світ тай усе надокола.

Замість снів золотих — труп на трупі в очах
 І заюшені кривлею шанці.
 Замість любих розмов на коханих устах —
 Чуєм гук, рев гармат і розпучливий крик на — останці.

Хтож нам сни золоті, хтож нам чар юних мрій,
 Хто життя молоде нам поверне?
 Хто нам сонце віддасть і промінням надій
 Втихомирить наш сум, нашу старість дочасну відверне?!

